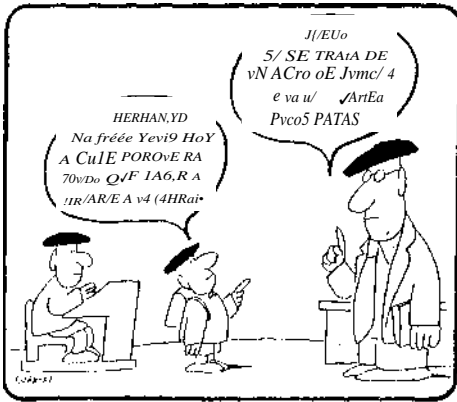

Ikastolan tonto utsak.

Ipiñi egin bear da, gero aul

Onelakoxeak dituzu Españian zear zabaltzen dituzten gure berriak...!

RAMU

RAMU Indiako hospital batean il zan Apirillaren 20'an 1968'garren urtean, 23 urte zituela. Baserritar batzuek arrapatu zuten 1954'eanean, 9 urte inguru zituela, Luchnow erriko trenbidean.

Itzik gabeko ezkontza eta ezikera nai izan dute aur euskaldunentzat; baiña, itzik gabeko ezikera, zer litzake? Aur euskaldunak erderaz ezitzea, itzik gabe uztea da. Eta itzik gabeko kultura-eziketa animaliena da. RAMU izeneko mutikoaren bizikerak argitzen digu arazo au garbi.

RAMU ez zan irudipen bat izan, benetako mutikoa baizik. Medikuen iritzira ez zituen 9 urte baiño geiago izango, trenbide batean, igesi doala, arrapatu zutenean.

Lau anketan zebillen ukalondo eta belaunen gaiñean. Besagaiñak eta iztar-
rak zitun luze eta indartsuak; eskuak eta oiñak oso melar eta indarge, sekulan
ezertarako erabiliak izan ez ziralako. Ukalondo eta belaunetako azala oso
gogorra eta lodia.

Otsoen artean ezja, ez zan otso, gizona baizik, giza-aurpegia zeukanez.
Baiña ez zekien izketan egiten. Uluak egiten zitun, otsoen antzera; gauerdian
batez ere.

Gorputza zeukan beltzarana eta illetsua; begietan, berriz, gizonenganako
bildur ikaragarria erakusten zuen.

***

Zutik ibiltzen ikasteko garaian, ez zion iñork zutitzen lagundu eta bere ingu-
ruan bizi ziranak, guztiak lau-ankan zebiltzen eta berak ere lau-ankari eutsi
zion. Ez zan sekulan zutitu. Oso bizkorra ornen zan laisterka egiten ukalondo
eta belaun gajñetan.

Bere maixuek ez zuten eskurik erabiltzen jateko, agoa baizik eta berak ere
orixe ikasi zuen: "zer ikusi, ura ikasi". Ortzak zorroztu zitzaizkion oso.

Jan, berriz, aragi gordiña bakarrik. Ikusi ezkeroz bere onetik ateratzen
ornen zan; baiña, frutarik edo barazkirik ezertxo ere ez. Aragi egosirik ere ez.

Arrapatu zutenean, bildurrarekin batera, sua ta gorrotoa zerion begietatik.
Esnea miaztuta eraten zuen eta argiak kalte egiten zion, gauez ibiltzen oituta
zegoenez. Bere gorputza garbitzeko urik, ez zuen bistan ikusi nai, ezta soiñe-
korik gorputzean jasotzen.

***

Hospitale batean artu zuten; Sharma jauna zan buru eta bere laguntzaillea
Manson-Bahr jauna; baiña, oietaz gaiñera, beste mediku sikologo askok ere
ikusi zuten RAMU.

Sendagillearen asmoak auek ziran: mutilla bere onera ekarri eta izketan era-
kutsi; gero bere agotik otsoen bizimodua alde batetik eta bestetik, mutillaren
eta otsoen euren arteko ar-emanak ikasi.

Zutik ibiltzen ere erakutsi nai izan zioten; baiña, ez alperrik! Bederatzi urtez
okertuta erabilitako gorputza, zeinek zuzendu? Ezin izan zuten; alegin guztiak
alperrik.

Berdin gertatu zan izkerakin: amalau urte hospitalean bete arren, ez zuen
itz bakar bat ere ikasi. Ez zitzaion bururik argitu. Garraxi egin eta ulua jo; ortz-
karrakak atera ere bai... Eta, bildurra beti begi-barneetan.

***

Ez zuten ezer onik atera. Aizkenerako mutilla arrapatu zuten egunean baiño
okerrago ornen zegoen, epilepsiak jota. Jostailluz inguraturik egon arren, ez
zion ezertxok ere pozik ematen. Iru alditan ikusi ornen zuten biotz-unkituta:
sorora eraman zuten batean, bere aurrera txakur bat ekarri ziotenean eta
otsoaren uluak entzun erazi ziotenean.

Lan guztia alperrik izan ote zan?

Garrantzi aundiko argi-bide batzuek atera zituzten.

***

Lenengo erakutsia:

Izketan ikasteko aukerako urteak, baditugula gure bizitzan eta, izketan ikasi
gabe, urte oiek pasa ezkeroz, gero alperrik dala ekitea. Oso zailla eta oso gai-
tza dala gerora jkastea.

Giza-gogoaren edo giza-animaren azitzea eta ezitzea etetzen bada, eten ori ez dala gero sekulan konponduko. Betirako etenda gelditzen da; ez bait dago gero unerik utsune ori betetzeko.

Oker ori egin dute umetxo baserritar euskaldunekin. Escuela Nacionalera daramaten sei urteko umetxo orrek badu bere izkuntza eta eziketa baserrian gizaldietan zear gordetako jakinduriaren bidez emana. Eziketa ori etetzen da, liburuetakokultura berri baten bidez, umeak ez dakien izkuntza erdaldun batean emana. Escuela Nacionalean egindako utsunea ez da gero sekulan beteko. Etxeko euskera zapuztu eta izkera berririk ikasi ez. Ta ikasten bada, okerrago, euskeraren kaltean izango danez.

Ikastola orretarako etorri da: umetxo euskaldunen aziketa eta eziketa ausi ez ditezen; utsunik egon ez dedin.

Besterik zer ikasi zuten RAMU giza-joarekin? Amalau urteen buruan ez zuten aurrerapenik egin berarekin. Lan guztiak frakaso utsak izan ziran. Alaz ere sendagille oien lanak ez dira alperrikakoak izan. Erakutsi ederrik atera dute ustel orretatik.

Ara zer dioten: Umetxoak bear bezelakoak ateratzeko, bear bearrezkoak ditu, bere lendabiziko urteetan, arremian auk:

Ume eta bere ama, ume eta bere iñude, ume eta beste umeen arteko ar-emanak. Ar-eman oien faltan, umearen personalitate edo gizamenik bear bezala erneko ez dalako. Ar -eman oiek gabe umearen biotz-sentimen, buruadimen eta beste giza-almen bereiziak ernetzeke geldituko dira. Orregaitik, gaur-eguneko zenbait orfanatrofioetan, iñudeak ekarri oi dituzte umetxoei tjtia emateko, areman oiek umetxoaren ^{***}bizian falta ez ditezen.

RAMUren okerrak gorputzekoak eta espitutukoak izan ziran. Gorputza okertu, ukalondo eta belaunekin ibiltzen oitu, janariak agoakin artu, jantzien ordez illea gorputzean, gauez ibilli eta sentzumenak bizkortu... Animalki bizi eta animalki azi eta ezi... Ez itzik egin, ez giza-sentimenik, ez giza-pentsakerarik... Ezer ere ez. Bere garaian ikasi ez zirelako... Orra familiaren eta eskolaren garrantzia umetxoentzako... Garrantzi izugarria azikerako eta ezikerako.

Eskola erdaldunetan umetxo euskaldunen egoera izkera gabeko egoera. Egoera larria benetan. RAMU asko sortuko zitun gure artean Escuela Nacionalak, ume oiek beuren familien babesaren izan ez bazuten. Eskola oiek famili auskaldunaren osagarri eta laguntzaile izan bearrean, etsai gertatu izan dira urteetan zear.

Sakabiko Ale

Uda-galdatan etxean agertu zait, gibelurdi eta urretxak pardeltxo batean eta ago zabaleko irriparra ezpainetan. Ogei urteko mutiko lerdena, zuma bezin biguna gerria, gizenik gabeko giarrak, ia bi metro luze:

—Kaixo, aspaldiko! Bizi al gera?

—Bai orixe! Lana billatu det!

—Lana? Baseritik kanpora?

— Bai, galdaragintzan.

— Galdaragintzan...!

—Badira sei illebeta eta aurreragorako konponbidea eginda daukat. Ez dakizula nun ibilli geran anaia eta biok?

—Ez dakit.

—Italian! Gazeitzit Milanera aidean eta andik bi orduko bidean automobillean.

—Ñora baiña...?

—Venezia ingurura.

—Beraz, Milan eta Venezia ikusi dituzu?

—Orixe esaten zidan amak, baserritik ez nitula sekulan jkusiko. Eskerrak galdaragintzan asi nintzala...

—Lanera joan zerazte?

—Sei euskaldun gure lantegitik eta amaika aleman bildu gera galtzairua urtutzeko labeari azpiak ipintzeko mogimentudunak.

—Arrane, arranea! Sakabi baserriko semeak Italian lanean alemaniekin konpetentzian...!

***

Histori zeatza esaten ari naiz eta ondoren datorrena ere alaxe da. Sakabiko Alek RAMUren antza emango zuen, Erdaldun Eskola bakarrik izan balu bere ezikeran. Bazuen, ordea, baserria eta bertan famili bat, senitartekoak: gurasoekin batera amama, anaia eta osaba. Guztien artean osatzen zuten Aleren giroa arratsaldeko 7etatik goizeko 7etara. Egunsentian (neguan lenago) asten zitzaion bere eguneroko gurutze aztuna. Kafetxo bat artu, besterik ez zion barruak artzen, eta erdal-eskolara, tutjk ulertzeke, señoirta "mutur zorrotz" baten aurrean eguna pasatzera. Izena berorrek ipiñi zion; egoki asko ipiñi ere. Gogor artzen zitun umeak; batez ere erdera ez zekiten baserritar euskaldunak.

Mutikoak, zortzi urte betetzeko zegoen mutikoak, bere burua zapalduta ikustean, alegiñak egiten zitun zapalketa artatik irtetzeko. Agiñak eta ortzak zitun iges-bide: amaika aldiz joana zan sendagilearengana ortza ala agiña ateratzera. Aitzakj orrekin egun bat gutxiago eskolan. Amaika aterata zitun nik ezagutu orduko. Goiz artan, zortzirak inguru, erriko kale erdian ikusi nuen bost irakasle aurrean zituelarik.

Maixuak Aleri:

—Qué tienes, Alejandro?

Alek kopeta illun eta negarrez, ago-zapaia erakutziz:

—Mal aquí.

Tarteko sartu nintzan:

— Zer dezu, ume?

—Agiñeko miña. Ñik Itziarrera nai det.

Baimena eskatu nien irakasleeri mutikoa eraman aal izateko. Baietz, eraman nezakeala. Ume gizarajoak aurpegia zuan zimurturik eta burua bularrean sartuta. Aldiz-aurretik xaartutako aguretxoa zirudind. Inguruak zapaldutako aurtxoa. Eta, zortzi urte betetzeko!

Joan giñan Itziarrera baiña an ez zeukan iñor senitartekorik.

Onela esan nion:

— Ara, Ale, egia esan: emen gelditu ala etxera joan?

—Goazen etxera; bestela biar ere berdin ibilliko gera. Atzo atera zidaten agin bat eta orain bestea daukat gaixo.

Eraman nuen Lastur aldera eta ondoren Ugartemenditik aurrera ia Izarraitzeraiño. "Baiña, mutiko au nun bizi da?" nion neure buruari. Amar kilo-

metro eginda genduzkan ete bere etxea agertzeko oraindik. Mingaiña, ordea, askatzen asi zitzaion: inguruko baserri guztien berri ematen asi zitzaidan. Une aretan egin zan bere buruaren jabe. Gezurra dirudi umetxo au eta nik kalean zapaldurik ikusi dedana, biak bat izan leikeenik. Mendi-erpiña zapaltzean, lumak arrotu zaizkio. Onela ekin zidan:

—Aizu, goiko tontorrean gurutze bat dago eta goazen ara.

Asi nintzan gora; baiña, laister gelditu nuen automobilla.

— Ez gelditu. Segi aurrera.

—Mutil, mutil. bidea emen amaitzen da.

—Ez aldezu ikusten bidea aurrera dijoala?

— Ori ez da bidea, ordea...

—Ortik aurrera ere joaten dira, bai. Sartu naiz basa arteko bide erdi-urratu batean. Ura, lokatza eta arri artean zuloak galantak.

— Ale, nora ekarri nauzu?

—Jodé, ez du azpiak lurtean joko, ez. Zurea baiño bajagoak emendik ibiltzen dira beintzat eta...

Ñik bildur nuena asmatu dit, an beeran, argigabeko umetxoa zirudien mutiko onek. Malkorrean aurrera joan nintzan eta, azkenik, ordekea eta zabalgunetxo bat. Bertan gelditu giñan. Mendian gora, burua tente, eskuak prake-tako boltxikuetan... Gizona dirudi. Au al da nik erritik ekarritako mutiltxoa...? Erdal Eskolak zapal dutakoa baserri eta mendiak suspertu, alegia.

— Zer maixu dituzute eskolan?

—Ñik ez daukat maixurik; gurea señoritea da.

—Ona al da?

—Bai, ona da; baiña, ni estu artzen nau.

—Etixeraiño eramango zaitut.

— Ez. Ojñez joango naiz. Maldan beera dago.

Eskua eman diot:

—Agur, Ale, lagunak izango al gera?

— Bai.

Beste gabe or doa gain-beera bere etxeruntz. Erriko kalean ikusitako umetxo zimeldua, ona eman arro-arro. Etxerako bide guztian burua oldozpenez betea ekarri nuen. Zer bizimodu estua daramaten gure baserrietako umetxo euskaldunek erdal-eskoletan. Areago oraindik gaur eguneko eskola-batuetan. Auzoko eskola kendu zioten Aleri, an urrunean, urrutiko errian, aundi bat jasotzeko. Eskola bederatzietan asten zaio eta garaiz ara joan aal izateko, zazpiretan jeiki bear ogetik. Arratsaldean, gau illuna neguan, etxera orduko zazpirak.

Amabi ordu etxetik kanpora.

***

Urte bete pasa da eta orain Ale Ikastolan dabil eta bertan bazkaltzen du. Bazkal ondoren beti egiten dit bisitatxoren bat. Alek neri:

— Mutur Zorrotza ikusi det.

— Zein...?

—Beste Eskolako señoritea. Lurrak ondo aztertzen ditu arrek...

Sudurra du kako eta okotza luze, beraz mutur zorrotza lurrak aztertzen. Itz gutxigoetan ezin zeikean andre aren argazki sikolojikorik obeto egin. Irakasle ardaldunak umetxoa tonto-lapikotzat artuta zeukan; baiña, umearen begi zorrotzak garbi egin zion barruko ebagia: basurdea ikusten zuen mutur zorrot-

zakin bere gogo-inguruko lurak aztertzen barru osoa ondatu arte. Gurasoen irjtzira irakasle ona zan aurrak gogor artzen zitulako. Gogorregi eta euskaldunentzat, erruki gabea.

— Lurrak ondo aztertzen ditu arrek!

***

Mutur Zorrotzaren mendean, Ale gero eta okerrago. Maiatza izan arren eta ikastaroa oso aurreratua, Ikastolara aldatzea erabaki genduen. Orretarako Ikastolan itz egin eta baietz, artuko zutela. Ondoren Mutur Zorrotzarengana Aleren ama eta biok. Amak, baserritar euskaldunak, ezer gutxi zekien erderaz. Irakasleak ekin zion galerna baten antzera:

— Gurasoak dezute kulpaa osoa arduragabeak zeraztelako. Aurrari ez diozute gogor egiten. Etxera eramandako lanik ez du sekulan bakar bat ere egiten... Eta abar, eta abar. Ama gajoa lotzatuta zer erantzunik ez zekiela.

Arena egin ondoren, burura jo genduan. E.G.B.ko Eskola da eta zuzendariak neri:

—El problema es el mismo niño y no la escuela. Ya lo verá usted. El porvenir me dará la razón a mí.

Utzi nion nai zitunak esaten eta orrenbestez pozik giñan, ez bait zuen beste eragozpenik ipiñi eskola aldaketarako.

Ez Zuzendariak, ez Mutur Zorrotzak, ez zuen iñork aurraren ingurutik ezagutzen. Ez zekiten mutjko ura nun bizi zen, ez nolako joan-etorri neketsuak egin bear zituen egunero, ez zer ordutan eltzen zan etxera, ez gurasoen jakintazan-eza, ez etxeko g;roa, ez aurraren kiriotako nekea, ez ezer...

—Zer da irakaslea lenen ezagutu bear duena, aurrari latiña erakusteko? Galdetzen zuen jakintsuak.

—Latiña. Erantzun zioten.

—Ez, jauna. Lenen ezagutu bear duena, aurra berbera da.

Buruzagi nagusia eta Mutur Zorrotza, biak z;ran erdaldunak eta Aleren berri ez zekiten bat ere.

Gora-beera auetan 1975eko Maiatzean gebiltzen; orduan agertu giñan berriro Ikastolan. Ikastola sortu zanean, 1964, bera izan zan lenengoko irakasle agiriduna eta arrezkero berak zeraman zuzendaritza. Ume euskaldunen berri bazekien ondotxo.

Mari Montessori

Patxara ederrean artu ginduzen eta amari lasaitasuna eskatu zion. Ikaskizunak euskeraz izanik, Alek errez ikasiko zitun bere barruko izkuntzakorapjllorik gabe. Ez zion lanik etxerako bialduko, osd'urrunean bizi ziralakoz. Gaiñera bere xistemaren berri ere eman zigun.

—Ñi Marj Montessorirekin nabil eta aren bidea onartzen det.

—Ñor da Mari Montessori? Galdetu nion aurrera b;dea errezteko.

—Bost urte dira (1970ean) Erroman billera bat izan genduela, UÑESCOK Mari Montessoriren omenez "Ñazioarteko Eziketa Urtea" eratu eta antolatu zuenean.

—Irakaslea al zan?

—Berez sendagillea zan, baiña irakaskintzarako zuen bere sena eta irakasle biurtu zan. Eun urte bete ziran 1970ean bere jaiotzetik.

—**Ñun lan egin zuen?**

—Asierako lanak Erroman egin zitun San Lorenzo bailaran. Aurren aziera eta eziketarako lege berriak aurkitu zitun eta asmakizun berriak asmatu: "Bizirako diran sustraiko legeak aurraren anima eta buruaren azikerako...".

—Interesgarria benetan.

—Puntu orretatik asi zan Montessori lege oiek aztertzen eta ezikerako era berriak asmatzen. Geldirik ezin egondan umea, ibilliz erakutsi eta ezi bear...

—Izan ere ez dira geldi egotekoak. Ildakoa bakarrik egoten da geldi. (Aleren amak).

—Beste alde batetik, berriz, ume txikiena ere persona bezala tratatzen zuen Mari Montessorik. Txikienak ere persona, norkia, izan nai du eta Erdal Eskolak ume euskaldunen norkia zapaldu egiten du, izkeragabekoa egiten duelako.

—Gure Ale beintzat (amak) oso zapalduta etortzen zitzaigun arratsaldero.

—Ala dio Montessorik bere liburu batean: norki orren aziketak baditu bere lege bereziak. Azi orrek bere barnean gizona gordetzen du, bizidun bat, askatu bear dana. Eziketaren legerik bereziena orixe da: zer ori askatzea, gordeta dagoena azalera ekartzea. Ezkurra ez da aritza, baiña aritza ezkur orretik etorriko da geldiro eta ziur bere legeak beteaz. Aurra ez da gizon edo emakume, egunen batean artara elduko da, gaur artarako dituen aalmen eta indarren bitartez.

— **Gaurko umea, biarko gizona. (Ekin nion).**

—Baiña, gaur ume oraindik. Indar eta aalmen oieri askatasuna prestatzea, orixe da ezikeraren eginkizunik mñena. Askatasun ori prestatzeko, ordea, aurraren ezaupidea egin bear aurretik.

—Umeak ezagutzea ez da ain erreza. (Amak).

—Gu, adiñekuok, bezelakoa ez dalako, orregaitik izaten ditugu umea eza-gutzeko ainbeste eragozpen.

***

Aleren ama zorabiatuta bezala zegoen andereñoari begira, ago zabalik, arek esaten zitunak entzuten:

—Ikastolak etxe baten antzekoa bear luteke izan: umea bere etxean lasai eta aske ibilli oi da, bere gixara, iñoren indarkeririk gabe, begirunez eta maitekor tratatuak... Maixuaren begipean eta ez indarpean.

—Ala izan balitz, ez genduken gaur eskola aldatu bearrik nere semearentzat.

—Giro orretan, emeki-emeki baiña ziurki-ziurki, aurraren indar guztjak zabaltzen joango dira bere elbururaino, kemen oien apurrik galtzeke gorputzez eta espirituz. Pixkanaka, apurka aurra, jolasean bezala lanean ere, bere buruaren jabe egin dedin, bere kasa ibiltzen eta ekiten utzi bear, maixuaren eskutik, datorkionaren zaï alperkerian egon gabe. Egonean-egon ez baiña ekiñean-ekin: auxe da Montessorik aurkitutako xistema berria "méthode active" deritzana. Umeak berak billatu eta aurkitu bear.

—Gure Ale ere bere kasa ibiltzen da perretxiku billa.

—**Aurraren ezikerari buruzko ekiñaldi osoa maixuen eskuetatik zetorren; gaur, berriz, ekiñaldia aurren eskuetara pasa da. Umeak egin, maixuak so. Maixuaren eginbearra eta garrantzia ez da bat meetzen, argaltzen. Ez eta gutxiagorik ere.**

—Belarrondoko ederrak artzen ginduzen maixuaren eskutik. Ekin nion.

—Beartuta bezala artzen zuan umeak, maixuak ematen zion jakin-gaia; orain aurrak berak aukeratzen ditu jakingarriak; bere ariaz, bere indarrez eta bere kabuz ikasten ditu berriak. Ori bai: maixuaren aurrean, maixua eredu dala, maixua ispjllu dala... Gauzak orrela dirala, umeak eragozpenik gabe, gogo-txarrik gabe, bildurrik gabe onartzen ditu maixuaren laguntza eta maixuaren bizjtzako erakutsiak.

—Bai eder!

—Gordeta dagoena arkitzea, illun dagoenari argi egjtea, iges dijoana atzemaitea, oiek atsegin zaizkigu eta aurrari ere bai. Lanbide orretan ari dala, gorputz-animaren jndar eta aalmen guztiak azitzen zaizkio eta ezjzten; bide batez, biziaren atsegjña eta maite izatearen ederra agertzen zaizkio begien aurrean. Eta, "zer ikusi, ura ikasi". Baiña, maixua bear aurrean eredu.

—Orrelako euskal-eskola batera etortzea pozgarrj aiazango da benetan. Guk ez gendun suerte onik izan: eraztuna ipintzen zioten goizetik bateri beatzean eta euskeraz itz bakar bat egiten zuen umeari eman bear eta ajkzena gelditzen zana erastunakin, arreri kastigu ederrak eskola amaitzen zanean... (Amak).

—Aurrak salatari biurtzea, lan iguingarria. Zer eziketa sortu litzake giro ortatik, euskera madarikatzea ez bada...? Guk euskera maitatzen erakusten diegu; baita erdera erabiltzen ere.

***

Pozik irten degu eta arratsaldean Ale asiko da Ikastolan. Joan geranean, bere kideko lagunek artu eta eraman dute. Aien poza Ale ikusi dutenean:

—Etorri gurekin.

—Etorri...

—Etorri...

Guztien batera bear zuten arekin itz egin. Jolas-unea izanik, sei lagunek lepotjk artuta eraman dute jolastera.

—Txuta, Alejandro.

—Ekarri baloia Alejandrok jo bear du-ta.

Eskola ondoren etxera etorri zait.

—Zer, Ale, ondo artu al zaitue?

—Danak djra nere lagunak.

—Baj?

—Baita señoitea ere.

—Ikastolan, Ale, señojteari andereño esaten zaio.

—Begira andereñoak zer eman didan.

Urez margotzeko kajatxo bat erakutsi dit. Beste gabe artu eta eraman det bere etxera. Eldu geranean, amamak Aleri:

—Zer, etsi al djozu...?

—Dan-danak dira nere lagunak.

—Dan-danak...?

—Baita señoitea ere. Begira zer eman didan.

Señoitea bere lagun agertzen dalako arriturik dago. Etxe-atarira jrtzen eta pelotoiari ostikoka asi zaigu. Pozik ama eta amama. Besteak mendian dira eta poztuko dira Aleren berriak entzutean...

***

Bigaramonean Ale ikusten det beste ume guztien artean jolasean. Pozik zorutzen dabil. Urbildu zait:

- Gaur goizean arrautza eta xerradia jan ditut etxean,
- Beste egunetan zer jaten zenduen ba...?
- Baraurik ere bai, edo kafea.
- Goserik ez, ala?

- Ez; ementxe, estomango-zuloan, larria jartzen zitzaidan. Eguerdian maikide izan degu eta jan ditu jateko guztiak. Amaitu orduko, lau lagun agertu dira ate joka, Ikastolan jaten dutenak eta laurak Itzjartarrak:

- Alejandro?
- Bazkaltzen ari da; sartu denok barrura.

Gozoki apur bat bagendun eta boston artean banatu degu. Jeiki da Ale maikitik eta onela die:

- Etorri nerekin.

Baztar batera eraman ditu bere aurrerapenak erakustera. Idaz-makina batean bere izena idatzita zeukan: Alejandro Azpiazu. Sakabi-berri. Bazkal-aurretik erakutsi diot makina erabiltzen.

***

"Aurra eskolara ez badator, berriz ere eta irugarrenez, jkastaroa berritu bearko du. Medikua agiria bear da eskolara uts egiteko". Orrela zion Mutur Zorrotzak amari bialdutako txartelak. Itzez baimena emanda zegoen; baiña, itzakin bakarrik, paperik gabe, ez dira nun-bait gauzak konpontzen. **Sendagillearen agiria eskuetan duela joan da ama Eskolako Zuzendariarengana.** Aurra onela esan omen dio amari etxetik irtetzerakoan:

- Zu, ama, bildurrez zaude.

Amamak erantzun:

- Zer nai dek, ba...?

- Ba, zuek ere kontuan artu, nola ibilli naizen egunero. Arratsalde mendira eraman dituzte Ikastolako aurra eta txakur batek Aleri praktetan zuloa egin dio. Orain arteko joan-etorriak beti egin ditu txukun eta garbi; gaur, berriz, prakak ausita eta zikiñak. Ume onek egin dituen jolasak, ordea...?

..•

Sei urte pasata, gure mutikoak ikastaroak amaitu zitun. Aurrera bere lan guztiak baserrian izango ditu: belarrak ebagi belar-zuloa betetzeko, metak edo zuitzak egin belar elduez, azpiak atera eta oillagorretan joan aitarekin eta usotan uso-pasea danean... Pozik baserritik iñora aldendu gabe bere bizia egiteko; etxe-zulo bait da gure mutilla. Anai zaarrena aitarekin basora lanera; bera, berriz, amari laguntzen etxe-inguruko lanetan.

Beste sei urte zoragarri etxean gizondu arte. Ñekeak ere izan ditu soldaduzkan; baiña, orreri esker Espainiako zenbait erri nagusi ikusi ditu. Andik etorrita billatu zuen lana galdaragintzan eta onek eman dio aukera Italiatik ibiltzeko. Bira orren berri ematera etorri zait perretxiko pardeltxo eskuetan duela. Mutur Zorrotza ere aitatu degu. Ñundik ote dabil? Alde egin zuen bere'errira eta orde, giro obeagoko irakasleak eldu zaizkigu Erdal Eskoletara. Auek sus-traitik aldatzen asi zaizkigu zorionez, gaur-egun.

Garai negargarri aien itzalik ez alda berriro itzuliko gure erriaren gaiñera sekulo-sekulotan. Amen.

Anes Arrinda